

Съвместен доклад за 2015 г. на Съвета и на Комисията относно прилагането на стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението („Образование и обучение 2020“)

Нови приоритети на европейското сътрудничество в областта на образованието и обучението

(2015/C 417/04)

1. КОНТЕКСТ

Европа е изправена пред редица спешни задачи: да се възобнови създаването на работни места и да се създадат условия за икономическо възстановяване; да се постигне устойчив растеж; да се преодолее недостигът на инвестиции; да се засили социалното сближаване; да се координират действията във връзка с миграционните потоци; да се отдаде приоритетно внимание на предотвратяването на радикализацията и насилието. В същото време Европа трябва да действа по отношение на дългосрочните предизвикателства като застаряването на населението, адаптирането към цифровата ера и запазването на конкурентоспособността в световната икономика, основана на знанието.

Политическият отговор на Европа съгласно политическите насоки на Европейската комисия, „Ново начало за Европа: моята програма за работни места, растеж, справедливост и демократична промяна ⁽¹⁾“ бележи ново начало. Налице са силни икономически аргументи в полза на образованието и обучението като благоприятстващ растежа сектор с решаваща роля в тази нова програма. Инвестициите в човешки капитал са добре вложени средства. Доброто образование и обучение спомагат за насърчаване на устойчив икономически растеж, както и за устойчиво развитие: те са движеща сила на научноизследователската дейност, иновациите, производителността и конкурентоспособността. Държавите членки следва да направят необходимите инвестиции във всички системи за образование и обучение, за да подобрят тяхната ефективност и ефикасност за повишаване на уменията и компетентностите на работната сила, като по този начин ще създадат условия за по-успешно предвиждане и удовлетворяване на бързо променящите се потребности на динамичните пазари на труда в рамките на икономика, основаваща се все повече на цифровите технологии, и в условията на технологични, екологични и демографски промени. Държавите членки следва да активизират усилията си за подобряване на всеобщия достъп до качествено учене през целия живот, както и да приложат стратегии за активен живот на възрастните хора, които водят до удължаване на периода на трудова заетост.

Трагичните прояви на насилнически екстремизъм в началото на 2015 г. ни напомниха ясно, че нашите общества са уязвими. Образованието и обучението играят важна роля, за да се гарантира, че човешките и гражданските ценности, които споделяме, ще бъдат защитени и предавани на бъдещите поколения, с оглед насърчаване на свободата на мисълта и на изразяване, социалното приобщаване и уважението към другите, както и за предотвратяване и борба с дискриминацията във всички нейни форми, с цел засилване на преподаването и приемането на тези общи основни ценности и поставянето на основите на по-приобщаващи общества чрез образование, като се започне от ранна възраст. ⁽²⁾ Образованието и обучението могат да допринесат за предотвратяване и борба с бедността и социалното изключване, за насърчаване на взаимното зачитане, както и за полагане на основите на едно отворено и демократично общество, на което почива активното гражданство.

В същото време системите за образование и обучение са изправени пред предизвикателството да гарантират равен достъп до висококачествено образование, по-специално чрез достигане до хората в най-неравностойно положение и интеграция на хората от различна среда, включително интегриране по подходящ начин на новопристигналите мигранти ⁽³⁾ в учебната среда, насърчавайки по този начин възходящата социална конвергенция.

В този контекст образованието и обучението допринасят съществено за изпълнението на редица стратегии и инициативи на ЕС, включително стратегията „Европа 2020“, гаранцията за младежта, инициативата за младежка заетост, инициативата за цифров единен пазар, европейската програма за сигурност и европейската програма за миграцията и плана за инвестиции за Европа, като същевременно изцяло се зачита компетентността на държавите членки по отношение на техните системи за образование и обучение. Сътрудничеството по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ допълва националните действия и оказва подкрепа за държавите членки чрез партньорски обмен, взаимно обучение, събиране на данни и доказателства при осъществяването на реформи за повишаване на резултатите от тях.

Образованието и обучението осигуряват на хората знанията, уменията и компетентностите, които им дават възможност да израстват и да определят сами своето положение, като разширяват перспективите им, подготвят ги пълноценно за бъдещия им живот, полагат основите за утвърждаване на активното гражданство и демократичните ценности и насърчават приобщаването, справедливостта и равенството.

⁽¹⁾ Представени от председателя на Комисията Жан-Клод Юнкер пред Европейския парламент в Страсбург на 15 юли 2014 г.

⁽²⁾ Декларация относно популяризирането чрез образование на гражданските и общите ценности — свобода, толерантност и недискриминация, Париж, 17 март 2015 г.

⁽³⁾ За всяко позоваване на мигранти в настоящия текст важи следното:

Това не засяга правното положение по отношение на достъпа до образование и обучение за различни категории мигранти, както е определено в приложените разпоредби на международното право, правото на Европейския съюз и националното право.

Изготвеният от Комисията Обзор на образованието и обучението за 2015 г. показва, че все още има сериозни предизвикателства:

- в целия ЕС 22 % от 15-годишните ученици са с ниска успеваемост по математика. Сред учениците с нисък социално-икономически статус делът им достига обезпокоителните 36,6 %. В допълнение 18 % от 15-годишните ученици в ЕС показват слаби резултати по четене, а 17 % са с ниска успеваемост по химия, физика и биология. Изоставането в тези учебни области е с около 60 % по-често срещано сред момчетата, отколкото сред момичетата; ⁽⁴⁾
- един от четирима възрастни в Европа попада в „капана на нискоквалифицираната работна ръка“, което ограничава достъпа до пазара на труда, като същевременно премахва възможностите за по-нататъшно образование или обучение. Само 4,4 % от 66-те милиона възрастни, завършили в най-добрия случай прогимназиален етап на основното образование, вземат участие в ученето за възрастни; ⁽⁵⁾
- делът на преждевременно напусналите училище ⁽⁶⁾ понастоящем е 11,1 %. Макар да е постигнат добър напредък по общата водеща цел на „Европа 2020“, все още съществуват повече от 4,4 милиона преждевременно напуснали училище в цяла Европа, а около 60 % от тях са незаети или безработни, което означава по-висок риск от социално изключване и по-ниско участие в обществения живот;
- броят на завършилите висше образование ⁽⁷⁾ продължава да се повишава и понастоящем техният дял е 37,9 %. Отново бе отбелязан добър напредък към общата водеща цел на „Европа 2020“, но пригодността за заетост на висшистите все още е на много ниски нива в целия ЕС.

В цялостния средносрочен преглед на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, извършен през 2014 г. с участието на държавите членки и на основните заинтересовани страни, от който изхожда и настоящият доклад, се стига до три основни заключения относно политиката:

- потвърждава се значението на интегрираната рамка, обхващаща образованието и обучението на всички равнища. Актуалната необходимост от гъвкавост и пропусаемост между различните видове учене изисква съгласуваност на политиката, като се започне от образованието в ранна детска възраст и училищата и се стигне до висшето образование, професионалното образование и обучение и ученето за възрастни, като по този начин се насърчава принципът за учене през целия живот;
- четирите стратегически цели на рамката „Образование и обучение 2020“ (и настоящи целеви показатели на ЕС) остават валидни, тъй като са формулирани по всеобхватен и ориентиран към бъдещето начин в заключенията на Съвета от 2009 г. относно стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ и предоставят солидна основа на свързаните с нея дейности до 2020 г. Фокусът на политиката обаче трябва да се пренасочи, за да се отчетат както неотложните предизвикателства в областта на икономиката и заетостта, така и ролята на образованието за насърчаване на справедливостта и приобщаването и за утвърждаване на общите европейски ценности, межкултурните компетентности и активното гражданство;
- рамката „Образование и обучение 2020“ има важен принос за цялостната програма на ЕС за работни места, растеж и инвестиции, включително европейския семестър. В това отношение би могло да се усъвършенства събирането на данни и взаимното обучение във връзка с предизвикателствата на реформите, както и по целесъобразност да се повиши специфичното за всяка държава значение на рамката.

С оглед на предизвикателствата и заключенията относно политиката, изложени по-горе, както и за да се съчетаят по-добре целите на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ с политическите срокове и приоритети на ЕС, в настоящия съвместен доклад се предлага европейското сътрудничество по тази рамка да продължи до 2020 г., като по този начин нейният работен цикъл се увеличи от 3 на 5 години.

2. ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, ОПРЕДЕЛЯЩИ ИЗБОРА НА БЪДЕЩИ ПРИОРИТЕТИ

Въз основа на направения преглед, като същевременно се отчетат различията между държавите членки, в настоящата глава са представени основните предизвикателства и промени в европейските системи за образование и обучение, довели до определянето на новите **приоритетни области** и на **конкретните въпроси** за по-нататъшна работа до 2020 г.

Новите **приоритетни области** са:

- подходящи и висококачествени знания, умения и компетентности, развити при ученето през целия живот, с акцент върху резултатите от ученето с оглед на пригодността за заетост, иновациите, активното гражданство и благосъстоянието;
- приобщаващо образование, равенство, справедливост, недискриминация и насърчаване на гражданските компетентности;

⁽⁴⁾ Резултати от провежданото от ОИСР проучване PISA за 2012 г.: Високи постижения чрез равнопоставеност.

⁽⁵⁾ Проучване на уменията на възрастните: въздействие върху политиките в областта на образованието и обучението в Европа, Европейска комисия (2013 г.).

⁽⁶⁾ Делът на лицата на възраст 18—24 години със завършен най-много прогимназиален етап на основното образование и които не учат и не се обучават.

⁽⁷⁾ Дял на лицата на възраст 30—34 години, които успешно са завършили висше образование (Евростат).

- отворено и новаторско образование и обучение, включително чрез цялостно интегриране в цифровата ера;
- силна подкрепа за учителите, обучаващите, училищните ръководители и останалия персонал в образователната система;
- прозрачност и признаване на уменията и квалификациите за улесняване на мобилността с цел учене и работа;
- устойчиви инвестиции, качество и ефективност на системите за образование и обучение.

Тези приоритетни области и свързаните с тях конкретни въпроси са изложени в приложението към настоящия доклад.

2.1. *Качеството и приложимостта на учебните резултати са от основно значение за развитието на умения и компетентности*

В Европа недоброто владение на основни знания и умения възпрепятства икономическия напредък и сериозно ограничава хората в тяхната професионална, социална и лична реализация. За повишаване на пригодността за заетост, иновациите и активното гражданство, и въз основа на препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 2006 г. относно ключовите компетентности за учене през целия живот, основните умения трябва да вървят успоредно с други ключови компетентности и съответния начин на мислене: творчество, предприемачество и инициативност, компетентности в областта на цифровите технологии ⁽⁸⁾, владение на чужди езици, способност за критично мислене, включително чрез електронна и медийна грамотност, а също и умения, отразяващи нарастващите потребности например в сферата на екологичната икономика и в цифровия сектор и сектора на здравеопазването.

Качеството на учебните резултати трябва да се стимулира в дългосрочна житейска перспектива. При все че мнозинството от държавите членки вече са въвели цялостни стратегии за учене през целия живот, всички държави трябва да разработят такива стратегии и да гарантират пропусаемостта между различните форми и равнища на учене, както и между образованието и обучението и работата. Това изисква постоянни усилия за координация и партньорство между различните учебни сектори и между образователните институции и съответните заинтересовани страни.

Секторът на образованието и грижите в ранна детска възраст е отправната точка и едно от най-ефективните средства за по-добро усвояване на ключови компетентности, но пред него стои двойното предизвикателство да се разшири достъпността и да се повиши качеството му. Особено проблематично в някои държави е предоставянето на услуги за деца под 3 години. Както беше предложено в рамката за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст, разработена от експерти на държавите членки по време на предходния работен цикъл, основните аспекти на понататъшната работа могат да включват подобряване на достъпа, съсредоточаване на усилията към лицата в неравностойно положение, професионализация на персонала, както и системи за ефективно управление, разработване на учебни програми, финансиране и наблюдение.

Всички държави членки **са въвели мерки за ограничаване на преждевременното напускане на училище**, но те не винаги съставляват цялостни стратегии, както се изисква в препоръката на Съвета от 2011 г. ⁽⁹⁾, или еквивалентни политики, основани на доказателства. Успехът на предприетите действия изисква дългосрочен ангажимент и междусекторно сътрудничество с акцент върху правилното съчетание от предотвратяване, намеса на ранен етап и мерки за компенсация. Политиките за предотвратяване на преждевременното напускане на училище, прилагани в самите училища, следва да включват подходи за сътрудничество, активното участие на родителите, партньорства с външни заинтересовани страни и с местната общност, мерки за подкрепа на благосъстоянието на учениците и висококачествено ориентиране и консултиране, които да гарантират, че всеки ученик има равен шанс да получи достъп до висококачествено образование, да участва в него и да се възползва от него, и да осигурят възможност на всички учащи да реализират пълния си потенциал.

Системите за висше образование следва да са двигателят на икономиката на знанието и да отговарят на потребностите на обществото. Висшето образование трябва да отговаря ефективно на изискванията, свързани с промените в обществото и на пазара на труда, като усъвършенства уменията и човешкия капитал в Европа и увеличава техния принос за икономическия растеж. За тази цел следва да се гарантира, че модернизацията на висшето образование е съсредоточена върху полезните взаимодействия между преподаването, научноизследователската дейност, иновациите и заетостта, като създава връзки между висшите учебни заведения и местната среда и региони, като прилага новаторски подходи към подобряването на адекватността на учебните програми, включително с помощта на информационните и комуникационните технологии (ИКТ), като подобрява преходите към заетост, и като засилва международното сътрудничество. Макар че намаляването на дела на преждеременно напусналите училище и увеличаването на броя на висшистите, особено сред групите в неравностойно положение, остава предизвикателство за много държави членки, приоритет представлява необходимостта да се гарантира, че всички форми на висше образование предоставят на студентите подходящи знания, умения и компетентности на високо равнище, които да ги подготвят за бъдещото им професионално развитие. Висшето образование трябва да допринася също за подготовката на студентите за активно гражданство въз основа на открит подход и критично мислене, както и да подпомага личностното развитие, като същевременно изпълнява пълноценно ролята си за създаване и предаване на знания.

⁽⁸⁾ Обучението и придобиването на компетентности в областта на цифровите технологии не обхващат само уменията в областта на ИКТ, а включват и безопасното, съвместно и творческо използване на ИКТ, в т.ч. кодирането.

⁽⁹⁾ Обединеното кралство гласува против тази препоръка.

Професионалното образование и обучение играят ключова роля за развиване на подходящите умения. При завършилите професионално образование и обучение вече се наблюдават добри равнища на заетост в повечето държави членки. Това се дължи, наред с другото, и на мерките, насочени към подобряване на резултатите, качеството и привлекателността на професионалното образование и обучение, които бяха предприети в периода 2011—2014 г. за изпълнение на целите, определени в комуникето от Брюж от 2010 г. в рамките на процеса от Копенхаген. Трябва да последват по-нататъшни реформи в съответствие със средносрочните цели, определени в заключенията от Рига от 22 юни 2015 г. (вж. приложението). Развитието на подходящи умения следва да се осъществява чрез по-нататъшно насърчаване на всички форми на учене в процеса на работа, като стажове, професионална подготовка и двойни схеми за професионално образование и обучение, укрепване на Европейския алианс за професионална подготовка, развитие на по-запълбочени партньорства с всички заинтересовани страни на местно, регионално и национално равнище, както и засилване на прогнозирането на потребностите от умения. Същевременно следва да се укрепят първоначалното и продължаващото професионално развитие на учителите, обучаващите и наставниците, работещи в сферата на професионалното образование и обучение, включително чрез стажове във фирми и предприятия, за да са в крак с тенденциите в тази област.

Ученето за възрастни като основа за повишаване на квалификацията, за преквалификация, активно гражданство и социално сближаване. Предвид последните проучвания ⁽¹⁰⁾, показващи слабите основни умения при възрастните, както и във връзка с въздействието на глобализацията върху потребностите от умения и високите равнища на безработица, е необходимо обновената европейска програма за учене за възрастни да се изпълнява по-интензивно. Сред приоритетите следва да са по-ефективното управление, значителното увеличение на предлагането и разпространението, по-гъвкавото предлагане, по-широкият достъп, по-внимателното наблюдение и по-доброто осигуряване на качеството (вж. приложението). Ученето за възрастни открива пред нас скоро пристигналите мигранти и хората с мигрантски произход перспективи за допълнително образование или преквалифициране и увеличава възможностите тези лица да се установят на пазара на труда и да се интегрират в обществото.

2.2. Образованието и обучението са от съществено значение за насърчаване на социалното сближаване, равенството, недискриминацията и гражданските компетентности

В повечето европейски държави и в страните от ОИСР неравенството е на най-високото си равнище от 30 години насам и оказва отрицателно влияние върху резултатите в сферата на образованието, тъй като образователните системи имат склонност да възпроизвеждат съществуващите модели на социално-икономически статус. Във връзка с това приоритет трябва да бъде прекъсването на веригата на ниска квалификация, която се предава от поколение на поколение. Мнозинството от държавите членки са предприели мерки за подобряване на достъпа до образование за учащите в неравностойно положение. Въпреки това продължава да е налице значителна разлика по отношение на образованието, а достъпът до качествено образование и обучение, като се започне с образованието и грижите в ранна детска възраст, продължава да бъде предизвикателство в някои части на ЕС. Необходими са ефективни действия в отговор на многообразието във всичките му форми и за предоставяне на приобщаващо образование и обучение за всички учащи, като се отделя специално внимание на групите в неравностойно положение, например учащите със специални потребности, новопристигналите мигранти, хората с мигрантски произход и ромите. Гаранцията за младежта следва да бъде мобилизирана в пълна степен (т.е. съдействие за намиране на работа, стажове и предоставяне на втори шанс в областта на образованието и обучението).

Неравенствата между половете в областта на образованието и обучението, които се основават, наред с другото, на продължаването на стереотипите, свързани с пола, трябва да бъдат премахнати, както и да бъдат предприети действия срещу различията в избора на образование в зависимост от пола. Малтретирането, тормозът и насилието в учебната среда, включително когато са свързани с пола, не могат да бъдат толерирани. Учебните заведения и учителите, обучаващите, училищните ръководители и останалият персонал в образователната система трябва да разполагат със съответните средства и подкрепа, така че учащите да са в учебна среда, на която са присъщи приобщаването, равенството, справедливостта, недискриминацията и демократичното гражданство. Отворената учебна среда, като например обществените библиотеки, отворените центрове за обучение за възрастни и отворените университети, следва да бъде утвърдена като средство за насърчаване на социалното приобщаване.

В Парижката декларация на министрите на образованието от 17 март 2015 г. бе отправен призив за действие на всички равнища, с които да се засили ролята на образованието в поощряването на гражданството и общите ценности на свобода, толерантност и недискриминация, в укрепването на социалното сближаване и в подпомагането на младите хора да се превърнат в отговорни, свободомислещи и активни членове на нашето разнообразно и приобщаващо общество ⁽¹¹⁾. Образованието е важно за предотвратяване и преодоляване на маргинализацията и радикализацията. Последващите действия за постигане на целите на декларацията са основен приоритет в новия работен цикъл. Те ще приемат формата на съвместни анализи, партньорско обучение, срещи, разпространение на добри практики и конкретни мерки, подпомогнати с финансиране по програма „Еразъм +“, в съответствие с четирите области, посочени в декларацията: i) гарантиране, че децата и младежите придобиват социални, граждански и межкултурни компетентности чрез утвърждаване на демократичните ценности и основните права и насърчаване на социалното приобщаване, недискриминацията и активното

⁽¹⁰⁾ Вж. по-специално проучването от ОИСР на уменията на възрастните, проведено в рамките на програмата за международно оценяване на компетентностите на възрастните (PIAAC).

⁽¹¹⁾ Неформалното образование играе важна роля за насърчаване на социалното и демократичното участие на младите хора, което е приоритет по линия на Рамката за сътрудничество на ЕС по въпросите на младежта (Доклад на ЕС за младежта за 2015 г.).

гражданство, ii) повишаване на критичното мислене и медийната грамотност, iii) подобряване на образованието за децата и младежите в неравностойно положение, и iv) поощряване на межкултурния диалог посредством всички форми на учене във взаимодействие с други политики в тази област, както и със заинтересованите лица.

Значението на посочените по-горе области на действие се увеличава на фона на настоящия прилив на мигранти в Европа. Пристигането на хора от различна среда създава предизвикателство за сектора на образованието и обучението и заинтересованите от него страни в цяла Европа. Интеграцията на мигрантите, които остават в нашите страни, в сферата на образованието и обучението е изключително важна стъпка към тяхното социално приобщаване, пригодност за заетост, професионална и личностна реализация и активно гражданство. В този контекст първостепенен приоритет е да се улесни ефективното овладяване на езика(езиците) на приемащата държава. Освен това, успешното интегриране на мигрантите зависи и от развиването на межкултурни умения сред учителите, обучаващите, училищните ръководители и останалите членове на персонала в образователната система, учащите и родителите, така че да се гарантира по-голяма готовност за културно многообразие в учебната среда. Европейското измерение на миграцията подчертава значението на пълноценната подкрепа за държавите членки в действията им за интеграция, например, наред с другото, чрез съвместни анализи, партньорско обучение, конференции и разпространение на добри практики.

2.3. За подходящо и висококачествено учене се изисква...

По-активно използване на новаторски педагогически подходи и инструменти за развиване на умения в областта на цифровите технологии: образованието и обучението на всички равнища могат да се възползват от въвеждането на добре изпитани новаторски педагогически практики и дидактически материали, които са доказали способността си да допринасят по конкретен начин за приобщаващия, ангажиран процес на учене на учащите, идващи от различна среда. Няколко държави членки съобщават за инициативи за повишаване на компетентностите в областта на цифровите технологии на учителите и учащите, а една трета от държавите членки са въвели национални стратегии за цифровизация на образованието. При все това все още има огромни предизвикателства. Обществата във все по-голяма степен са основани на цифровите технологии, което води до повишено търсене на компетентности в тази област. Необходимо е образованието и обучението да отговорят на тези потребности, което изисква инвестиции в инфраструктура, организационни промени, цифрови устройства и компетентности в областта на цифровите технологии у учителите, обучаващите, училищните ръководители и другите членове на персонала в образователната система, както и създаването на цифрови (и отворени) образователни ресурси и висококачествен образователен софтуер. В образованието и обучението трябва да се използват предимствата на нововъведенията в областта на ИКТ и да се възприемат новаторски и дейни педагогически подходи, основани на методи, които се градят на участие и проекти. Отворената учебна среда, като например обществените библиотеки, отворените центрове за обучение за възрастни и отворените университети, могат да спомогнат за сътрудничеството между образователните сектори, включително за учащите в неравностойно положение.

Силна подкрепа за учителите, обучаващите, училищните ръководители и другите членове на образователния персонал, които играят важна роля за осигуряването на успеха на учащите и за прилагането на политиката в областта на образованието: много държави членки докладват, че са предприели мерки за подобряване на обучението на учителите, и подчертават, че първоначалното образование и продължаващото професионално развитие на учителите и обучаващите следва да бъдат пригодни за целта и да съчетават предмета с педагогически методи и практики. Осигуряването на солидни педагогически умения и компетентности на съответните служители на всички равнища и във всички сектори на образованието и обучението въз основа на сериозни научни изследвания и практика продължава да бъде приоритет. Служителите следва да бъдат обучени да отчитат индивидуалните потребности на учащите и растящото многообразие по отношение на техния социален, културен, икономически и географски произход, да предотвратяват преждевременното напускане на училище и да използват новаторски педагогически подходи и инструментите на ИКТ по оптимален начин, като същевременно се ползват от професионална подкрепа в началото на кариерата си.

Недостигът на персонал все по-често възпрепятства качествено образование в много държави, а интересът към учителската професия в голяма степен спада. Следователно държавите членки следва да предприемат мерки за повишаване на привлекателността и статуса на учителската професия⁽¹²⁾. Необходими са всеобхватни дългосрочни политики, за да се гарантира, че се подбират най-подходящите кандидати от различни среди и с различен опит и че учителите разполагат с привлекателни възможности за професионално развитие, също и с оглед преодоляване на съществуващия голям дисбаланс между половете в професията.

Улесняване на мобилността с учебна цел на всички равнища: първият Индекс на мобилността (2014 г.), изготвен в рамките на последващите действия във връзка с Препоръката на Съвета от 2011 г. относно мобилността с учебна цел, разкрива, че има големи различия в средата за мобилност с учебна цел в отделните държави членки, като все още има значителни препятствия по отношение на информацията, подпомагането на учащите и признаването. Действията по отношение на прозрачността, осигуряването на качеството и валидирането и признаването на умения и квалификации трябва да бъдат отчитани и осъществявани. За наблюдение на мобилността въз основа на данни е необходимо да се подобри тяхното качество и самото им събиране.

Подкрепата за интернационализацията на висшето образование и професионалното образование и обучение ще продължи да бъде приоритет. Това би могло да включва сътрудничество в областта на политиката с други региони в света по въпросите на осигуряването на качество и насърчаването на резултатите от ученето, развитие на стратегически партньорства и съвместни курсове, насърчаване на мобилността на студентите, преподавателите и научните работници, както и работа за улесняване на използването на квалификации, придобити извън ЕС.

⁽¹²⁾ Мерки на политиката за повишаване на привлекателността на учителската професия в Европа, Европейска комисия (2013 г.)

Усъвършенствани и опростени инструменти на ЕС за прозрачност и признаване и по-голяма синергия между тях: инструментите за прозрачност и признаване са от съществено значение за мобилността, пригодността за заетост и ученето през целия живот. Някои от тях, като например Europass, се използват широко. С оглед на по-голяма прозрачност повечето държави членки са разработили национални квалификационни рамки, съотнесени към Европейската квалификационна рамка. Няколко държави членки прилагат Европейската система за кредити в професионалното образование и обучение, Европейската референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение и Квалификационната рамка за Европейското пространство на висше образование.

В хода на по-нататъшната работа следва да се насърчават валидирането на неформалното и самостоятелното учене, както и да се улеснят прозрачността и съпоставимостта на квалификациите в цяла Европа. По отношение на новопристигналите мигранти съществуващите инструменти за прозрачност също биха могли да спомогнат за по-доброто разбиране на придобитите в чужбина квалификации в ЕС и обратното. Подходящото признаване и валидиране може да окаже подкрепа за възприемането на отворени и новаторски учебни практики, включително такива, при които се използват цифрови технологии.

По-нататъшната работа следва да се съсредоточи също върху по-ефективното прилагане на Европейската квалификационна рамка и националните квалификационни рамки и върху доразвиването на Европейската квалификационна рамка с оглед да се подобри прозрачността и съпоставимостта на квалификациите. Чрез използването на Европейската квалификационна рамка и националните квалификационни рамки може да се подкрепят съществуващите практики за признаване и така да се улесни процесът на признаване.

Следва да се обърне специално внимание, след предварителна оценка на въздействието, и на опростяването и рационализирането на съществуващите инструменти на ЕС, например инструменти, портали и други услуги в областта на уменията и квалификациите, насочени към широката общественост, с цел да се увеличи популярността им.

Преодоляване на недостига на инвестиции: ефективното инвестиране в качествено образование и обучение е източник на устойчив растеж. При все това от началото на кризата публичните бюджети са ограничени и няколко държави членки намалиха разходите си за образование и обучение в реално изражение. Това показва, че е необходимо държавите членки да бъдат подпомогнати в изготвянето на реформи, които осигуряват по-ефективно качествено образование и обучение в широк обществен контекст. Планът за инвестиции за Европа, програмата „Еразъм +“, европейските структурни и инвестиционни фондове, включително инициативата за младежка заетост и програмата „Хоризонт 2020“, могат да спомогнат за стимулиране на инвестициите и да са в подкрепа на приоритетите на политиката съгласно рамката „Образование и обучение 2020“, като същевременно осигурят силни връзки със съществуващите политики.

3. УПРАВЛЕНИЕ И МЕТОДИ НА РАБОТА

След публикуването на съвместния доклад за 2012 г. в управлението на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ се отбелязва подобрене, по-специално чрез засилване на събирането на данни (Обзор на образованието и обучението) и на оперативния характер на работните групи и чрез разработване на редовни платформи за обмен между основните заинтересовани страни, като Форума за образованието, обучението и младежта. Направеният преглед показва, че има съгласие относно следния подход за следващия работен цикъл:

- **събирането на качествени аналитични данни и проследяването на напредъка** са от съществено значение за ефективността на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ и ще се осъществяват в сътрудничество с Евростат, мрежата „Евридика“, Европейския център за развитие на професионалното обучение (Cedefop), ОИСП и други организации;
- оптимизирането **и рационализирането на докладването** по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ продължават да са приоритет и ще бъдат улеснени с удължаването на работния цикъл на 5 години. Ще се използват оптимално аналитичните и актуализирани факти и цифри, предоставени например посредством мрежата „Евридика“ и Cedefop (ReferNet). В допълнение, в посветените на отделните държави глави от Обзора на образованието и обучението ще бъдат взети под внимание и актуалните национални данни, ако са методологично издържани;
- **укрепването на връзките между образованието, бизнеса и научноизследователската дейност, както и участието на социалните партньори и гражданското общество** ще увеличат въздействието на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ и приноса на учебните системи за повишаване на капацитета за иновации на Европа. В това отношение тенденциите се определят от съюзите на знанието и секторните съюзи на уменията по програма „Еразъм+“, от действията по програма „Мария Склодовска-Кюри“ и от Европейския институт за иновации и технологии в рамките на програма „Хоризонт 2020“. Участието на заинтересованите страни ще бъде стимулирано също и чрез Форума за образованието, обучението и младежта, Европейския форум на университетите и бизнеса, Форума на бизнеса и професионалното образование и обучение и тематични форуми в държавите членки. Сътрудничеството с европейското гражданско общество и европейските социални партньори ще продължи, за да се даде възможност за оптимално използване на техния експертен опит и капацитет за достигане до голям брой хора.

Инструментите на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ са доказали своята стойност, но не винаги оказват ефективно въздействие на национално равнище, по-специално поради липса на синхронизация на дейностите, недостатъци в разпространението и слабо познаване на национално равнище на ползата от резултатите. Наборът от инструменти на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ ще бъде усъвършенстван:

- с цел повишаване на прозрачността и съгласуваността на дейностите по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ Комисията, в сътрудничество с държавите членки (включително тройката председателства на Съвета), ще изготви **прилистен текущ работен план по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“**, в който са включени и ясно представени ключовите дейности и партньорските обучения, планирани за неформалните заседания на висши служители, т.е. заседанията на генералните директори, отговарящи за училищата, професионалното образование и обучение и висшето образование (заседания на ГД) и Групата на високо равнище по въпросите на образованието и обучението, работните групи по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, консултативната група по Европейската квалификационна рамка и Постоянната група по показателите и критериите;
- от 2016 г. ново поколение **работни групи** ⁽¹³⁾ ще започнат работа по посочените в приложението **конкретни въпроси** на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“. Техните мандати ще бъдат предложени от Комисията и адаптирани в светлината на изразените мнения на държавите членки, по-конкретно чрез Комитета по образование. Групите ще докладват редовно на съответните неформални групи от висши служители (т.е. заседанията на ГД и Групата на високо равнище по въпросите на образованието и обучението), които предоставят указания, и на Комитета по образование, който представя значимите резултати на вниманието на Съвета. Ще бъдат насърчавани новаторските методи на работа, а резултатите от работата на групите ще се разпространяват по-добре, така че да се постигне действително споделяне на знания, както и за да се улесни последващата работа;
- **партньорските учебни дейности по линия на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“**, които обикновено се провеждат в рамките на работните групи, ще бъдат засилени, като ще се даде възможност на държавите членки, които срещат сходни предизвикателства в политиката, да работят в клъстери. **Партньорските проверки**, организирани на доброволни начала във връзка с изпълнението на съвместния доклад от 2012 г. и посветени на специфичните за отделните държави предизвикателства, са доказано полезни в контекста на неформалните заседания на ГД, но изискват повече подготовка и поддържане на интерактивен диалог. Могат да се използват и специално изготвени **партньорски консултации**, за да се окаже подкрепа на дадена национална програма за реформа ⁽¹⁴⁾.
- **разпространението на добри практики** и извлечени поуки, подкрепени с международни данни, когато е необходимо, ще бъде подобро чрез тематични събития, учебен обмен по въпроси на политиката и всякакви други механизми за трансфер и обмен на знания относно мерките, които дават резултати в образованието. За да се улесни ефективното оползотворяване на някои ключови резултати по линия на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ от заинтересованите страни в образованието и обучението, ще се отдели специално внимание на разпространяването на основните послания на официалните езици на ЕС в зависимост от наличните ресурси. Освен това механизмите за разпространение ще бъдат включени в мандатите на работните групи по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“ и ще бъдат отразени в текущия работен план;
- **обзорът на образованието и обучението**, синхронизиран с европейския семестър и предоставящ актуални тематични и специфични за отделните държави данни, ще се използва системно в ориентационните дебати в Съвета, както и в Европейския парламент при обсъждането на предизвикателствата и реформите на образованието;
- потенциалът на **програмата „Еразъм +“** ще се използва пълноценно, за да се увеличи въздействието на инструментите на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, включително като се координира подготовката на експериментални инициативи в областта на политиката в работните групи и като се използват данни, събрани чрез проекти, дали отлични резултати;
- въпреки положителните стъпки за насърчаване на сътрудничеството в областта на образованието и обучението с Комитета по заетостта като последващи действия във връзка със съвместния доклад от 2012 г., могат да се проучат допълнително възможностите за усъвършенстване и по-добро структуриране на тези отношения, например като се насърчава дебатът, основан в по-голяма степен на доказателства, по въпросите, свързани с човешкия капитал, в съответствие със заключенията на Съвета (EPSCO) от 9 март 2015 г.;
- засилване на сътрудничество както в рамките на Съвета по образование, младеж, култура и спорт, така и с други състави на Съвета.

⁽¹³⁾ Тези работни групи, които първоначално бяха създадени от Комисията в рамките на работната програма „Образование и обучение 2010 г.“ с цел прилагане на отворения метод на координация (ОМК) в образованието и обучението, предлагат форум за обмен на най-добри практики в тези области. На доброволна основа те обединяват специалисти от държавите членки.

⁽¹⁴⁾ Партньорските консултации са инструмент, който обединява на доброволни начала и на основата на прозрачност професионални партньори от малък брой национални администрации за предоставяне на външни консултации на дадена държава в процеса на съществено развитие на политиката. Те са предназначени да отидат отвъд обмена на информация и да осигурят форум за намирането на решения на националните предизвикателства в рамките на основан на участието семинар.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ ЗА ЕВРОПЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО

Средносрочният преглед потвърди обосноваността на четирите **стратегически цели** на рамката „Образование и обучение 2020“, заложи от Съвета през 2009 г., и по-специално:

1. Превръщане на ученето през целия живот и на мобилността в реалност.
2. Подобряване на качеството и ефективността на образованието и обучението.
3. Утвърждаване на равнопоставеността, социалното сближаване и активното гражданско участие.
4. Разгръщане на творчеството и новаторството, включително предприемчивостта, при всички степени на образование и обучение.

В рамките на тези стратегически цели в прегледа се подчертава общата цел на държавите членки да рационализират сегашните приоритетни области за действие. В таблицата по-долу се предлага **приоритетните области** да се намалят от 13 на 6, всяка от които може да допринесе за една или повече стратегически цели за периода до 2020 г., като са изцяло съгласувани с общите политически приоритети на ЕС и допринасят за изпълнението им.

В таблицата по-долу приоритетните области са разделени по **конкретни въпроси** в отговор на искането на Съвета за по-конкретно посочване на предмета на бъдещата работа. В тези области ще се работи чрез методите и инструментите на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“; те: i) отразяват общо предизвикателство за държавите членки, и ii) показват добавена стойност от справянето с тях на европейско равнище. **Конкретните въпроси** ще представляват основа за мандатите на следващото поколение работни групи по стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“.

В съответствие с националните приоритети държавите членки ще подберат тези области и въпроси, в работата и сътрудничеството по които желаят да участват.

Приоритетни области	Конкретни въпроси
1 Подходящи и висококачествени знания, умения и компетентности, развити при ученето през целия живот, с акцент върху резултатите от ученето с оглед на пригодността за заетост, иновациите, активното гражданство и благосъстоянието	i) Засилване на целенасочените политически действия за намаляване на лошите резултати по отношение на основните умения в Европа, обхващащи езиците, грамотността, математиката, науките и цифровата грамотност ii) Укрепване на развитието на трансверсални умения и ключови компетентности в съответствие с Референтната рамка за ключовите умения за учене през целия живот, по-специално цифровите, предприемаческите и езиковите компетентности iii) Възобновяване и продължаване на стратегиите за учене през целия живот и предприемане на действия по отношение на преходните фази в рамките на образованието и обучението, като същевременно чрез висококачествено ориентиране се насърчава преходът към и между професионалното образование и обучение, висшето образование и ученето за възрастни, включително неформалното и самостоятелното учене, и от образование и обучение към работа iv) Подобряване на общия равен достъп до финансово приемливо и висококачествено образование и грижи в ранна детска възраст, особено за децата в неравностойно положение, и прилагане на рамката за качество в тази област v) Намаляване на броя на преждевременното напускащите училище чрез подпомагане на прилагани в самите училища стратегии с глобална приобщаваща визия за образованието, концентрирана върху учащия се, и възможно-сти за втори шанс, с акцент върху ефективната учебна среда и методи на преподаване vi) Повишаване на релевантността на висшето образование спрямо пазара на труда и обществото, включително чрез по-добро проучване и прогнозиране на нуждите и резултатите на пазара на труда, напр. проследяване на кариерите на завършилите, насърчаване на разработването на учебни програми, набягане на ученето в процеса на работа и засилено сътрудничество между висшите учебни заведения и работодателите

Приоритетни области		Конкретни въпроси
		vii) Постигане на определените в Рига средносрочни цели по отношение на професионалното образование и обучение (вж. подробности в края на текста), а така също и укрепване на Европейския алианс за професионална подготовка и по-интензивно прогнозиране на търсените на пазара на труда умения viii) Изпълнение на обновената европейска програма за учене за възрастни (вж. повече информация в края на текста)
2	Приобщаващо образование, равенство, справедливост, недискриминация и насърчаване на гражданските компетентности	i) Отчитане на нарастващото многообразие на учащите и подобряване на достъпа до качествено и приобщаващо общо образование и обучение за всички учащи, включително групите в неравностойно положение, като учащите със специални нужди, новопристигналите мигранти, хората с мигрантски произход и ромите, като същевременно се работи против дискриминацията, расизма, сегрегацията, тормоза (включително кибертормоза), насилието и стереотипите ii) Работа по въпросите на неравнопоставеността между половете в образованието и обучението и неравните възможности за жените и мъжете и насърчаване на баланса между половете при избора на образование iii) Способстване за ефективното овладяване от мигрантите на езика (езиците) на преподаване и заетост чрез формално и неформално учене iv) Насърчаване на гражданските, межкултурните и социалните компетентности, взаимното разбиране и уважение, както и ангажираността по отношение на демократичните ценности и основните права при всички степени на образование и обучение v) Подобряване на критичното мислене, както и на кибернетичната и медийната грамотност
3	Отворено и новаторско образование и обучение, включително чрез цялостно интегриране в цифровата ера	i) Допълнително проучване на потенциала на новаторските и активните педагогически методи, като например интердисциплинарните методи на преподаване и сътрудничество, с цел ускоряване на развитието на значими и висококачествени умения и компетентности съвместно с насърчаването на приобщаващо образование, включително за учащите в неравностойно положение и тези с увреждания ii) Насърчаване на сътрудничеството чрез стимулиране на ангажимента на учащите, учителите, обучаващите, училищните ръководители и другите членове на персонала в образователната система, родителите и по-широката местна общност, като групите на гражданското общество, социалните партньори и бизнеса iii) Увеличаване на синергиите между образователните, научноизследователските и иновационните дейности с оглед на устойчивия растеж и въз основа на промените във висшето образование, с нов акцент върху професионалното образование и обучение и училищата iv) Популяризиране на използването на ИКТ с цел повишаване на качеството и значимостта на образованието на всички равнища v) Повишаване на наличността и качеството на отворените и цифровите образователни ресурси и педагогически методи на всички нива на образованието в сътрудничество с европейските общности за софтуер с отворен код vi) Целенасочена работа за развиване на цифровите компетентности на всички равнища на обучение, включително неформалното и самостоятелното учене, в отговор на цифровата революция
4	Силна подкрепа за учителите, обучаващите, училищните ръководители и останалия персонал в образователната система	i) Подобряване на практиките за набиране, подбор и въвеждане в професията на най-добрите и подходящи за учителската професия кандидати ii) Повишаване на привлекателността и за двата пола и престижа на учителската професия

	Приоритетни области	Конкретни въпроси
		iii) Подпомагане на първоначалното образование и продължаващото професионално развитие на всички равнища, насочено по-специално към работа в контекста на нарасналото многообразие на учащите, преждевременното напускане на училище, ученето в процеса на работа, уменията в областта на цифровите технологии и новаторските педагогически методи, в т.ч. чрез инструменти на ЕС като „електронното побратимяване“ (eTwinning), Портала за училищно образование (School Education Gateway) и електронната платформа за учене за възрастните в Европа (EPALE) iv) Подкрепа за насърчаването на високите постижения в преподаването на всички равнища, в изготвянето на програми за обучение на учителите и в организацията на учебния процес и структурите за предоставяне на стимули, както и проучване на нови начини за оценяване на качеството на подготовката на учителите
5	Прозрачност и признаване на уменията и квалификациите за улесняване на мобилността с цел учене и работа	i) Насърчаване на прозрачността, осигуряването на качеството, валидирането и по този начин признаването на уменията и/или квалификациите, включително когато са придобити чрез учене от цифрови, онлайн и отворени източници, както и неформалното и самостоятелното учене ii) Опростяване и рационализиране на инструментите за прозрачност, документиране, валидиране и признаване, които включват преки контакти с учащите, работодателите и продължаване на прилагането на Европейската квалификационна рамка и на националните квалификационни рамки iii) Подкрепа за мобилността на учениците, чираците, студентите, учителите, членовете на персонала в образователната система и изследователите iv) Развитие на стратегически партньорства и разработване на съвместни курсове, по-специално чрез по-голяма интернационализация на висшето образование и на професионалното образование и обучение
6	Устойчиви инвестиции, качество и ефективност на системите за образование и обучение	i) Проучване на потенциала на Плана за инвестиции за Европа в областта на образованието и обучението, включително чрез популяризиране на модели на финансиране, които привличат частни участници и капитали ii) Насърчаване на държавите членки да се основават на обективни данни при създаването на политики, включително при оценяването на системите за образование и обучение, да наблюдават изпълнението на политиките и очертават реформи, целящи по-ефективното предоставяне на качествено образование iii) Насърчаване на новаторски практики за гарантиране на устойчиви инвестиции в образованието и обучението, като се проучват форми на финансиране на база постижения и споделяне на разходите, когато е уместно

СПЕЦИФИЧНИ ПРИОРИТЕТИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ И ЗА ОБУЧЕНИЕТО ЗА ВЪЗРАСТНИ ДО 2020 г.

За секторните програми за професионално образование и обучение (процесът от Копенхаген и Брюж) и за учене за възрастни е необходима по-точна идентификация — и одобрение чрез настоящия съвместен доклад — на целевите резултати/приоритетите за периода до 2020 г.

I. ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

В заключенията от Рига от 22 юни 2015 г. беше предложен следният нов набор от средносрочни резултати ⁽¹⁾ в областта на професионалното образование и обучение за периода 2015—2020 г.:

— насърчаване на **ученето в процеса на работа** във всичките му форми, като се обръща специално внимание на чиракуването, чрез участие на социалните партньори, дружествата, търговските камари и заведенията за професионално образование и обучение, както и чрез стимулиране на иновациите и предприемачеството;

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/2015-riga-conclusions_en.pdf

- по-нататъшно разработване на механизми за **осигуряване на качеството** в професионалното образование и обучение в съответствие с Препоръката за Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение ⁽²⁾ и, като част от системите за осигуряване на качеството, установяване на постоянен **поток от информация и обратна връзка в системите за първоначално и продължаващо професионално образование и обучение** ⁽³⁾, базиран на учебните резултати;
- подобряване на **достъпа до професионално образование и обучение и квалификации за всички** чрез по-голяма гъвкавост и пропускаяемост на системите, по-конкретно чрез предоставяне на ефективни и интегрирани услуги за професионално ориентиране и валидиране на неформалното и самостоятелното учене;
- по-нататъшно укрепване на **ключовите компетентности** в учебните програми за професионално образование и обучение и осигуряване на повече действителни възможности за придобиване или развиване на тези умения чрез първоначално и продължаващо професионално образование и обучение;
- въвеждане на систематични подходи и възможности за **първоначално и продължаващо професионално развитие на учителите, обучаващите и наставниците, работещи в професионалното образование и обучение**, както в училищата, така и в работната среда.

II. УЧЕНЕ ЗА ВЪЗРАСТНИ

В обновената европейска програма за учене за възрастни ⁽⁴⁾, която Съветът прие през 2011 г., се очертават редица приоритетни области за периода 2012—2014 г., като те обаче са определени в дългосрочна перспектива в съответствие с четирите стратегически цели на рамката „Образование и обучение 2020“. За постигането на дългосрочната визия за програмата, до 2020 г. вниманието на държавите членки, с подкрепата на Европейската комисия, следва да се насочи към следните специфични приоритети:

- **управление:** осигуряване на съгласуваност на обучението за възрастни с други области на политиката, подобряване на координацията, ефективността и съответствието с потребностите на обществото, икономиката и околната среда; повишаване, когато е уместно, както на частните, така и на публичните инвестиции;
- **предлагане и разпространение:** значително увеличаване на предлагането на висококачествено учене за възрастни, по-специално за придобиване на езикова и математическа грамотност и цифрови умения, и повишаване на разпространението чрез ефективни информационни кампании, насоки и мотивационни стратегии, насочени към най-нуждаещите се групи;
- **гъвкавост и достъп:** разширяване на достъпа чрез повишаване на възможностите за учене в процеса на работа и ефективно използване на ИКТ; създаване на процедури за идентификация и оценяване на уменията на нискоквалифицираните възрастни и предоставяне на достатъчно възможности за втори шанс, които да водят до получаването на признати съгласно Европейската квалификационна рамка квалификации за тези, които нямат квалификации от степен 4 по Европейската квалификационна рамка;
- **качество:** подобряване на осигуряването на качеството, включително наблюдението и оценката на въздействието, подобряване на първоначалното и продължаващото обучение на преподавателите за възрастни и събиране на необходимите данни относно потребностите, които действително трябва да бъдат посрещнати, и начините за това.

⁽²⁾ ОВ C 155, 8.7.2009 г.

⁽³⁾ ОВ C 324, 1.12.2010 г., стр. 5.

⁽⁴⁾ ОВ C 372, 20.12.2011 г., стр. 1.